

ᾠρύψει εἰς τὴν Ἰθώμην. Ἐν τῇ ὑδρίᾳ ἐκείνῃ ἦτο γέγραμμένον τίνι τρόπῳ ἐτελοῦντο τὰ ὄργια τῶν μεγάλων Θεῶν (Δήμητρος καὶ Περσεφόνης) ἐν Ἀνδανίᾳ. Ἀμα ὥς ἐκτίσθη ἡ Μεσσήνη καὶ περιεβλήθη μὲ τείχη ἰσχυρά, ἀμέσως ἤρξαντο καὶ αἱ πρὸς τὰ ἱερὰ θυσίαι. Καὶ ὁ μὲν Ἐπαμεινώνδας καὶ οἱ Θηβαῖοι θύουσι τότε τῷ Διονύσῳ καὶ τῷ Ἀπόλλωνι, οἱ δὲ Ἀργεῖοι τῇ Ἥρᾳ καὶ τῷ Νεμείῳ Διὶ, οἱ δὲ Μεσσήνιοι τῷ Ἰωμάτᾳ Διὶ, τοῖς Διοσκούροις, Μεσσήνῃ τῷ Τριόπᾳ, τῷ Εὐρύτῳ, τῷ Ἀφαρεῖ, τῷ Κρεσφόντῃ, τῷ Αἰπύτῳ καὶ τῷ Ἀριστομένει. Τὴν πόλιν καὶ τὰ τείχη (λέγει ὁ Παυσανίας) ἐκτίσαν οἱ Μεσσήνιοι ὑπὸ τοῦς ἤχους τῶν αὐλῶν τῶν Βοιωτῶν καὶ Ἀργείων, οἵτινες ἔφαλον τὰ ἄσματα τοῦ Σωκάδα καὶ τοῦ Προνόμου.

Οἱ Μεσσήνιοι ἐπανέκτησαν τὴν ἐλευθερίαν των καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὴν πατρίδα των, τὸ τρίτον ἔτος τῆς εἰκοστῆς δευτέρας Ὀλυμπιάδος, καθ' ἣν ἐνίκα ἐν Ὀλυμπίᾳ, Δάμων ὁ Θούριος. Ἐπλανήθησαν οὕτως ἐπὶ τριακόςια σχεδὸν ἔτη μακρὰν τῆς πατρίδος των, καὶ ὁμῶς δὲν ἔχασαν οὔτε τὴν γλῶσσαν οὔτε τὰ ἦθη των.

Κατελθόντες εἰς Μεσσήνιαι εἰς τὴν πατρίδα των, ἐφ' ὅσον μὲν ἐκυριάρχουν αἱ Θῆβαι τῆς Ἑλλάδος, οὐδόλως προσέβαλον τούτους οἱ Λακεδαιμόνιοι. Ἐλθὼν ὁμῶς βραδύτερον ὁ ἱερὸς πόλεμος (Φωκικός) μετέτρεψε καὶ πάλιν τὴν τύχην ὑπὲρ τῶν Λακεδαιμονίων. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπιτίθενται καὶ αὖθις κατὰ τῶν Μεσσηνίων, οἱ δὲ Μεσσήνιοι ἐνωθέντες καὶ αὖθις μετὰ τῶν ἀχωρίστων συμμάχων των Ἀρκάδων ἀντεπιτίθενται κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων. Ἐπειδὴ ὁμῶς ἐβλεπον ὅτι οὐδὲν δύνανται νᾶ πράξωσι κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων ζητοῦσι τὴν βοήθειαν τοῦ Φιλίππου. Μετὰ τὸν θάνατον ὁμῶς τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου τελευταίως, οἱ

Ἕλληνες κινούμεντες δεύτερον πόλεμον κατὰ τῶν Μαντινέων, συμπολεμοῦσι, κατὰ τῶν Μικεδόνων, μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων καὶ οἱ Μεσσήνιοι.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Φιλίππου, οἱ Μεσσήνιοι κατέλαβον τὴν Ἥλιν (πόλιν τῆς Ἠλείας) δι' ἀπάτης. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἥλιδος, τῇ ἐπεμβάσει τοῦ Φιλίππου διὰ χρημάτων, χωρίζονται εἰς δύο ἐμπόλεμα στρατόπεδα (εἰς Φιλιππιζοντας καὶ Λακεδαιμονιζοντας) τοῦτο μαθόντες οἱ Μεσσήνιοι καταλαμβάνουσι τὴν πόλιν διὰ τῆς ἐξῆς ἀπάτης. Χίλιοι Μεσσήνιοι θέσαντες λακωνικά σημεῖα ἐπὶ τῶν ἀσπίδων των εἰσέρχονται εἰς τὴν πόλιν, ὡς φίλοι τῶν Λακεδαιμονιζόντων, ἀλλ' ἐνωθέντες κατόπιν μετὰ τῶν Φιλιππιζόντων φίλων των, φονεύουσι καὶ ἐκδιώκουσιν ἐκεῖθεν τοὺς Λακεδαιμονιζοντας καὶ καταλαμβάνουσι τὴν πόλιν, ἣν παραδίδουσιν εἰς τοὺς Φιλιππιζοντας φίλους των.

Τέλος οἱ Μεσσήνιοι μετὰ τινα χρόνον νικῶσι κατὰ κράτος Δημήτριον τὸν Φιλίππου, ἐπιτεθέντα αἰφνιδίως νύκτωρ κατὰ τῆς πόλεως αὐτῶν, ὅστις εἶχε σταλῆ εἰς Πελοπόννησον τότε, πρὸς ἀναζήτησιν χρημάτων, ὑπὸ τοῦ Φιλίππου.

Κατ' ἀρχὰς οἱ Μεσσήνιοι δὲν εἰσῆλθον εἰς τὸ Ἀχαϊκὸν συνέδριον, διότι δὲν ἐπέτρεπον τοῦτο αὐτοῖς οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Ἀχαιοί.

Οἱ Μεσσήνιοι συνεφιλιώθησαν τὸ πρῶτον μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Πύρρου τοῦ Αἰακίδου, κατὰ τὸ ἔτος 272 π. χ. Πρῶτοι δὲ οἱ Μεσσήνιοι ἔδειξαν σημεῖα εὐγενείας, διότι μόνοι των ἄνευ ἀνάγκης καὶ ἄνευ προσκλήσεως ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων ἔτρεξαν πρὸς βοήθειαν αὐτῶν, ὅτε ὁ Πύρρος κατεπολέμει τούτους, τῇ προτροπῇ τοῦ Κλεομένους, ζητούντος νὰ προσβάλῃ τὴν πατρίδα του Σπάρτην. Μετὰ τὴν μά-

χτὴν ταύτην, ἤρχισαν ν' ἀποβάλλωσι πλέον, ὅτε Μεσσήνιοι καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι, τὸ παλαιὸν μίσος. καὶ οὕτως συνεφιλιώθησαν καὶ εἰσῆλθον τότε καὶ οἱ Μεσσήνιοι εἰς τὸ τῶν Ἀχαιῶν, συνέδριον.

Ἡ τύχη ὁμῶς ἥτις εἶνε αἰωνίως ἄστατος, διαχωρίζει καὶ πάλιν, ἐμπολέμους, τοὺς ἄρτι συμφιλιωθέντας Μεσσηνίους καὶ Λακεδαιμονίους, ἕνεκα τῆς ἐξῆς αἰτίας.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι κινουσι πόλεμον κατὰ τῶν Ἀρκάδων. Οἱ Μεσσήνιοι, λόγῳ εὐγνωμοσύνης διὰ τοὺς πρώην πολέμους κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων, βοηθοῦσι τοῖς Ἀρκάδας. Ὁ Κλεομένης ὁμῶς νικᾷ τοὺς Ἀρκάδας καὶ καταστρέφει τὴν Μεγαλόπολιν, ἥς τὸ μὲν τρίτον τῶν κατοίκων ἀπώλετο κατὰ τὴν ἄλωσιν, τὰ δὲ δύο τρίτα μετὰ τοῦ Φιλοποίμενος, ὑπεδέχθησαν οἱ Μεσσήνιοι. Κατὰ τὴν μάχην τῆς Σελλασίας, οἱ Μεσσήνιοι καὶ οἱ Ἀρκάδες ἐνωθέντες μετὰ τοῦ Ἀράτου καὶ τῶν Ἀχαιῶν συμπολεμοῦσι μετὰ τοῦ Ἀντιγό-νου τοῦ Μακεδόνης, ὅστις νικᾷ τὸν Κλέομένην καὶ κυριεύει τὴν Σπάρτην.

Μετὰ τὴν μάχην λοιπὸν τῆς Σελλασίας κατὰ τὸ ἔτος (221 π. χ.) καθ' ἣν ἡττᾶται ὑπὸ τοῦ Μακεδό-
νος Ἀντιγό-
νου ὁ Κλεομένης καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ
Μαχανίδου ὑπερον, γίνεται τύραννος τῆς Σπάρτης ὁ
Νάβις, ὅστις καὶ πάλιν ἐπιτίθεται κατὰ τῶν Μεσση-
νίων, διότι ἐβοήθησαν τοὺς Ἀρκάδας, ἀλλὰ τῇ βο-
θείᾳ ὁμῶς τοῦ Φιλοποίμενος νικῶσι τοῦτον οἱ Μεσ-
σήνιοι.

Δυστυχῶς τὰ ἀνθρώπινα μεταβάλλονται αἰωνίως!
Καὶ ἰδοὺ οἱ ἀδελφοὶ λαοὶ Ἀρκάδες καὶ Μεσσήνιοι,
στρέφουσι τὰ δῖπλα κατ' ἀλλήλων, διότι ἡ Ρώμη ὑ-
ποκινεῖ τὴν Μεσσήνην καὶ ἀποχωρίζεται τῆς Ἀχαι-

κῆς Ὀμοσπονδίας. Οἱ Ἀχαιοὶ ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τοῦ-
 τῳ, τῆς ἀποσκιρτήσεως τῆς Μεσσήνης τῆς Ἀχαΐ-
 κης ὁμοσπονδίας, ἐκστρατεύουσι τότε κατὰ τῶν Μεσ-
 σηνίων καὶ κυριεύουσι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς χώρας.
 Ἐπελθόντος ὁμῶς βραδύτερον τοῦ χειμῶνος ἀνακό-
 πουσιν τὸν πόλεμον, σκοποῦντες νὰ εἰσβάλῃσι τὸ θέ-
 ρος πανστρατιᾷ κατὰ τῆς Μεσσηνίας.

Ὁ Δεινοκράτης ὁμῶς ὅστις ἦτο τότε ἄρχων τῶν
 Μεσσηνίων, προκαταλαμβάνει τὰς παρόδους τὰς ἐξ
 Ἀρκαδίας πρὸς Μεσσηνίαν μετὰ τῶν κατοίκων τῆς
 Μεσσήνης καὶ τῶν περιόικων καὶ ἀναγκάζει τὸν κατὰ
 τῆς Μεσσηνίας ἐπερχόμενον Λυκόρταν μετὰ τῆς
 στρατιᾶς του, νὰ ἐπιστρέψῃ ἄπρακτος. Ὁ Φιλοποίμην
 ἀγνῶν τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Λυκόρτα, ἔφθασε μετ' ὀ-
 λίγον ἔχων ὀλίγους ἵππους. Ὁ Δεινοκράτης ἐπιπεσὼν
 κατ' αὐτοῦ νικᾷ τοῦτον καὶ συλλαμβάνει αὐτὸν ζών-
 τα, φέροντα τραῦμα εἰς τὴν κεφαλὴν, ὅπερ ἔλαβε κα-
 τὰ τὴν μάχην καὶ κατέρριψεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἵππου
 του. Τὸν Φιλοποίμενα ὁ Δεινοκράτης φέρει εἰς τὴν
 Μεσσηνίαν, καὶ ἐκεῖ συνελύσεως γενομένης αἱ γινώμαι
 τῶν Μεσσηνίων χωρίζονται. Ὁ Δεινοκράτης καὶ οἱ
 περὶ αὐτὸν πλούσιοι, ζητοῦσι νὰ φονεύσωσι τοῦτον, ὁ
 δῆμος ὁμῶς τῶν Μεσσηνίων οὐ μόνον ἀρνεῖται τοῦτο
 καὶ σπεύδει νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ, ἀλλὰ καὶ πατέρα
 πάντων τῶν ἐλλήνων καλεῖ αὐτὸν. Ὁ Δεινοκράτης
 ὁμῶς εἰλέπων ὅτι ὁ λαὸς τῆς Μεσσήνης θὰ σπεύτῃ
 τὴν ἐπαύριον νὰ ἀπελεύθερῳσιν αὐτὸν, κρύφα δηλητη-
 ριάζει τὸν Φιλοποίμενα ἐν τῇ φυλακῇ του—Μαθὼν τὸν
 θάνατον τοῦ Φιλοποίμενος, ὁ Λυκόρτης, ὁ πατήρ τοῦ
 ἱστορικοῦ Πολυβίου, συναθροίζει δύναμιν Ἀχαιῶν καὶ
 Ἀρκάδων ἐκστρατεύει κατὰ τῆς Μεσσήνης καὶ ἐπιτί-
 θεται κατὰ τοῦ Δεινοκράτους καὶ τῶν περὶ αὐτὸν στα-

σιαιστῶν φίλων του Μεσσηνίων, καὶ οὕτω τοὺς μὲν στα-
σιαστὰς φονεῦει τὸν δὲ Δεινοκράτην ἐξαναγκάζει καὶ
αὐτοκτονεῖ. Οὕτως ἡ μὲν Μεσσήνη ἀπαλλαγείσα τοῦ
Δεινοκράτους ἐπανέρχεται καὶ πάλιν ἐλευθέρα εἰς τὴν
Ἀχαϊκὴν Ὀμοσπονδίαν, ὃ δὲ Λυκόρτης παραλαβὼν
τὴν τέφραν τῶν θπτῶν τοῦ Φιλοποίμενος, ἐντὸς ὕ-
δριας ἐπαναφέρει ταύτην εἰς τὴν Μεγαλόπολιν πλήρη
τιμῶν, ἐκ στεφάνων καὶ στεμμάτων, ἀξίων τοῦ Με-
γάλου ἐκείνου ἀνδρὸς, ὅστις ὑπῆρξε τὸ τελευταῖον
στήριγμα τῆς Ἑλλάδος. Διότι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ
ἀθανάτου ἐκείνου ἀνδρὸς, οὐ μόνον ἡ Μεσσηνία ἔχασε
τὴν ἐλευθερίαν της, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρος ἡ Ἑλλὰς
ἔχασε τὴν ἀνεξαρτησίαν της καὶ ὑπετάγη πλέον εἰς
τὴν Ῥώμην.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΜΕΣΣΗΝΙΑ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΣ

Ἐκ τῆς ἀρχαίας Μεσσηνίας, ἣτις ἔλαβε τὸ ὄνομα ἔκ τῆς γυναικὸς τοῦ Πολυκάωνος Μεσσήνης, καὶ ἣτις εἶχε πρὸς Α. τὴν Λακωνίαν, ΒΑ. τὴν Ἀρκαδίαν, ΒΔ. τὴν Ἡλιδα καὶ ΝΔ. τὴν θάλασσαν τῆς Μεσογείου, γνωστὰ εἰσιν εἰς ἡμᾶς, ἐκ τῶν διαφόρων Γεωγράφων, Ἱστορικῶν καὶ Ἀρχαιολόγων, τὰ ἑξῆς:

Ὁ Στράβων λέγει, ὅτι ἡ Ἀρχαία Μεσσηνία ἀπὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ὑπήγετο εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ Μενελάου, ὡς οὗτα χώρα Λακωνική· αὕτη δ' ἐπὶ μὲν τῶν Τρωϊκῶν ὑπὸ Μενελάῳ ἐτέτακτο, μέρος οὗτα τῆς Λακωνικῆς».

Ὁ Ραγκαβῆς Ρ. Α. λέγει ὅτι, μόνον τὸ Ἀνατολικὸν μέρος τῆς Ἀρχαίας Μεσσηνίας ἀνήκε τῇ Λακωνίᾳ τὸ Δ. ὅμως ἀπετέλει τὸ Κράτος τοῦ Νέστορος

Ὁ Πausανίας καὶ ὁ Ραγκαβῆς Ρ. Ι. λέγουσιν, ὅτι τὸν πρὸς ἀνατολὰς ἀφορισμὸν τῆς Μεσσηνίας διὰ τῆς «Χοιρίου Νάπης» ἔκαμεν ὁ Αὐγουστός.

Ὁ Ὅμηρος ὁμοίως λέγει ὅτι, τὸ μὲν Δ. ἀπετέλει τὸ κράτος τοῦ Νέστορος καὶ ὑπ' αὐτὸν ἐξεστρατεύσε κατὰ τῆς Τροίας, τὸ δὲ Α. ἀνήκε τοῖς Ἀργείοις μεθ' ὧν συνεξεστράτευταν κατὰ τῆς Τροίας. Οἱ δύο ἡγεμονόπαιδες Κρήτων καὶ Ὁρσίλοχος, οἱ δίδυμοι υἱοὶ τοῦ Διοκλέους, τοῦ Βασιλέως τῶν Φαρῶν, οἵτινες καὶ ἐφονεύθησαν ἐν Τροίᾳ ὑπὸ τοῦ Αἰνείου. Ὅτι δὲ τὸ Α. ἀνήκε τοῖς Ἀργείοις, τοῦτο δεῖον νὰ παραδεχθῇ τις κρί-

νων ἐκ τῶν πόλεων, ἃς ὑπέσχετο ὁ Ἀγαμέμνων τῷ Ἀχιλλεῖ καὶ ἃς οὐδόλως, φρονῶ δτι, ἡδύνατο νὰ διαθέτῃ κατὰ τὸ δεσκοῦν αὐτῷ, ὁ Ἀγαμέμνων, ἐὰν δὲν ἀνῆκον αὐτῷ.

Ὅ ρ η

ΙΘΩΜΗ. Τὸ ὄρος τοῦτο ἔλαβε τὸ ὄνομα ἢ ἀπὸ Ἰθώμου τοῦ βασιλέως, ὡς λέγει ὁ Στέφανος κατὰ Ῥαγκαθῆν P. I, ἢ ἐκ τῆς νύμφης Ἰθώμης, ὡς λέγει ὁ Πausanias. Σήμερον λέγεται Βουρχάνο ἢ Δορκάνο (ὡς ἀναφέρει ὁ Ῥαγκαγῆς P. I. ἴσως ἐκ τῶν πολλῶν Δορκάδων ἃς ἐνθυμοῦνται εἰτέτι οἱ πρεσβύτεροι. Βουρχάνο λέγεται καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχουσα Μονή. Τὸ ὄρος ἔχει ὕψος 802 μ. Γαλ. Περὶ τῆς Ἰθώμης ταύτης, Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς παρακινῶν Φίλιππον τὸν υἱὸν τοῦ Δημητρίου, ἔλεγε «Κράτει τὸν ταῦρον ἐκ τῶν δύο κεράτων διὰ τὰ ἔσται κύριος αὐτοῦ». Ταῦρον μὲν ἔλεγε τὴν Πελοπόννητον, κέρατα δὲ τὰ δύο φρούρια τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Ἰθώμης. Τινὲς τῶν νεωτέρων (ὡς ὁ Ἀρχαίφιλος Οἰκονομάκος) παραδέχονται δτι τὸ ὄνομα Ἰθώμη, ἔλαβε τὸ ὄρος τοῦτο, ἐκ τινος Ἰθώμης, ἣτις ἦτο πόλις Πελασγικὴ ἐν Θεσσαλίᾳ. Ἡ νύμφη Ἰθώμη μετὰ τῆς νύμφης Νέδας (κατὰ Πausanias) παρέλαβον τὸν Δία ἀπὸ τοῦ Κουρήτας, καὶ ἀφοῦ τὸν ἔλουσιν διὰ τοῦ ὕδατος τῆς Κλειψύδρας πηγῆς, τὸν ἀνέθρεψαν εἰς τὸ ὄρος τοῦτο. Ὁ μῦθος οὗτος ἔχει ὡς ἐξῆς. Τὸν Δία γεννηθέντα παρέδωκεν ἡ μήτηρ του (Ῥέα) εἰς τοῦς Κουρήτας διὰ τὰ μὴ καταφαγωθῇ καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ πατρὸς του. Οἱ Κουρήται παραλαβόντες τὸν Δία ἔφερον τοῦτον (κατ' ἄλλους μὲν εἰς τὴν Ἰδῆν τῆς Κρήτης, ἐξ ἧς καὶ Ἰδαίος καλεῖται ὁ Ζεὺς, κατ' ἄλλους δὲ εἰς τὴν Ἰθώμην καὶ παρέδωκαν εἰς τὰς

νύμφας Ἰώμην καὶ Νέδαν. Πρὸς ἀνάμνησιν λοιπὸν τῶν δύο τούτων νυμφῶν, ἐκλήθη ἐκ μὲν τῆς Νέδας ὁ ποταμὸς (Νέδα), ἐκ δὲ τῆς Ἰώμης τὸ ὄρος (Ἰώμη).

Εἰς τὴν Ἰώμην ὑπῆρχεν ἐν τῇ κορυφῇ ἡ Ἀκρόπολις τῶν Μισηθίων. ἐπὶ τῆς Ἰώμης ὑπῆρχε τὸ Ἱερὸν τοῦ Ἰωμάτα Διός. Τὸ ἄγαλμα τοῦ Διὸς ἦτο ἔργον τοῦ Ἀγιδάδα. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο παρελάμβανεν, ἕκαστος ἱερεὺς ἐκλεγόμενος κατ' ἔτος, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ διὰ νὰ τό φυλάττῃ. Ἐπὶ τῆς Ἰώμης, οἱ Μισηθιοὶ κατ' ἔτος, ἤγον ἑορτὴν πρὸς τιμὴν τοῦ Ἰωμάτα Διός, ἣν ἐκάλουν «Τὰ Ἰωμάτα». Ὁ δὲ Πausanias λέγει ὅτι οὐ τοῖς ἄλλοις ἔθετο καὶ ἀγωνὰ Μουσικῆς. Εἰς τὴν Ἰώμην ὑπῆρχεν ἡ Κλειψύδρα πηγὴ, διὰ τοῦ ὕδατος τῆς ὁποίας ἔλουσαν τὸν Δία αἱ Νύμφαι Ἰώμη καὶ Νέδα, καὶ ἦν συνήντα τις ἀνερχόμενος (κατὰ Pausanias) ἐκ τῆς ἀγορᾶς τῆς Μισηθίας πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν τῆς Ἰώμης. Τὸ ὄνομα «Κλειψύδρα» ἐδόθη τῇ πηγῇ, ἥ πρὸς ἀνάμνησιν τῆς κλοπῆς τοῦ Διὸς ὑπὸ τῶν Κουρητῶν, ἥ διότι τὰ ὕδατα τῆς πηγῆς ταύτης, ἐκλεπτεν ἡ κατωτέρω τῆς Κλειψύδρας, ὑπάρχουσα Ἀρσινόη Κρήνη. Καὶ ἀληθῶς (κατὰ Pausanias) τὰ ὕδατα τῆς Κλειψύδρας ἐξερχόμενα ἐχάνοντο εἰς ὀλίγην ἀπόστασιν. καὶ ἀνεφαίνοντο εἰς τὴν Ἀρσινόην Κρήνην. ἥτις ἦτο ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Μισηθίας, καὶ ἥτις ἀνακαλυφθεῖσα ἐσχάτως εἶλε ξηρά. Ἀρσινόη ἐκλήθη ἡ Κρήνη αὕτη, ἵσως ἐκ τῆς Ἀρσινόης τῆς θυγατρὸς τοῦ Λευκίππου— Οἱ Κουρηταὶ ἦσαν ἱερεῖς τῆς Πέας καὶ τοῦ Διὸς. Τιοῦτοι δὲ ἱερεῖς ἦσαν καὶ οἱ Κορύβαντες. Οἱ Κουρηταὶ λοιπὸν οὗτοι, κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ Διὸς ὠρχοῦντο τὴν θορυβώδη ἐκείνην πολεμικὴν ὀρχησιν τὴν (Πυρρίχην ἢ Πρύλιν) καλουμένην, μετὰ μουσικῶν ὀργάνων, ἐκ

Σαλπίγγων, Κεράτων, Κυμβάλων κ. ἄ. διὰ νὰ μὴ ἀκούσῃ τὰς φωνὰς τοῦ Διὸς ὁ Κρόνος καὶ καταφάγῃ αὐτὸν. Πρὸς τιμὴν δὲ τούτων ὑπῆρχεν ἐν τῇ Μετσοβῇ καὶ τὸ καλούμενον Μέγαρον τῶν Κουρητῶν— Ὁ Ὀμήρος ἐκάλει τὴν Ἰώμην (Κλωμακόεσσαν ἢ Κλιμακόεσσαν) ἥτοι κλιμακωτὴν ἢ πετρῶδὴ ἐκ τῆς τραχύτητος αὐτῆς— Ἐκεῖ δὲ ὅπου τὸ πάλαι ἔκειτο ὁ Βωμὸς τοῦ Ἰωμάτα Διὸς, σήμερον ὑπάρχει Χριστιανικὴ Ἐκκλησία τὸ καλούμενον (Καθολικόν). Ὁ Παγανέλης. λέγει ὅτι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Καθολικοῦ ἔχει κτισθῇ ἐκ τῶν ἀρχαίων λίθων τοῦ τοίχους τῆς Ἰώμης, ἴσως δὲ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν λίθων, οἵτινες ἀπετέλουν τὸν Βωμὸν τοῦ Ἰωμάτα Διὸς.

ΕἶΑ — Τὸ ὄρος τοῦτο σήμερον καλεῖται (Ἅγιος Βασίλειος) καὶ κατὰ τὸν Γαζῆν κ. (Βευρκάνο) Τὸ ὄνομα τοῦτο, τοῦ ὄρους (Εὐα), ὅπερ κεῖται ἐναντι τῆς Ἰώμης Μ. πρὸς τὴν θάλασσαν, εἶναι Βακχικόν. Παρήχθη δὲ ἐκ τοῦ ἐπιφωνήματος, τοῦ Διονύσου καὶ τῶν γυναικῶν του, «Εὐαῖ—Εὐα» —. Ἡ Εὐα χωρίζεται τῆς Ἰώμης διὰ λαιμοῦ (400) πήχειων— Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους τούτου ἔκειτο τὸ πάλαι τὸ ἱερὸν τοῦ Διονύσου. Εἰς τὰ εἰρεπία τοῦ ἱεροῦ τούτου Διονύσου κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἐσχάτως ἡγέρθη Ναῖσκος ὑπὸ τὸ ὄνομα (Ἅγιος Βασίλειος) ἐξ οὗ καὶ σήμερον τὸ ὄρος τοῦτο καλεῖται (Ἅγιος Βασίλειος). Ἐξ ἀρχαίας παραδόσεως, λέγεται ὅτι ἡ Μονὴ αὕτη (Ἅγιος Βασίλειος) ἦτο προγενεστέρα τῆς Μονῆς τοῦ Βουλκάνου. Ἡ παράδοσις αὕτη ἔχει ὡς ἐξῆς: (κατὰ τὸν Οἰκονομάκον. Οἱ μοναχοὶ τῆς Μονῆς (Ἅ. Βασίλειος) καθ' ἐκάστην νύκτα παρετήρουν ἐπὶ τῆς ἀπέναντι κορυφῆς τῆς Ἰώμης (νῦν Καθολικόν) μίαν φωτιὰ μακράν. Μεταβάντες ἐκεῖ εὗρον ἀνήρητμένα ἐπὶ

τινες δένδρου ἐν κανδύλιον καὶ μίαν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος, ἅτινα παραλαβόντες μετ' εὐλαβείας μετέφερον ἐν τῇ Μονῇ των. Μετ' ἐκπλήξεως ὁμως παρετήρουν ὅτι ἡ εἰκὼν ἐκείνη μετετίθετο διὰ θαύματος εἰς οἷον θέσιν τὸ πρῶτον εὐρέθη ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Ἰθώμης. Ὡστε ἐπαναληφθείσης τῆς μεταθέσεως ἠναγκάσθησαν οἱ τότε μοναχοὶ νὰ μεταθέτωσι καὶ τὸ τέμενος ἐπὶ τῆς ῥηθείσης ἄκρας τῆς Ἰθώμης, ἥτις ἦτο δασώδης, νεμομένων ἐπ' αὐτῆς Δορκάδων. Ἐκτοτε δὲ ἡ ἐπὶ τῆς Εὐχας Μονὴ ἐρημώθη, Κατὰ τὰς Β. Δ. δὲ ὑπωρείας τῆς Εὐχας κεῖνται αἱ ῥάχεις (Φαῦφα) καὶ (Κοκκινόρραχis) ἐφ' αἷς ἦτο ἡ στροφή τοῦ ἀρχαίου τείχους τῆς Μεσσήνης. Εἰς τὰς θέσεις αὐτὰς σῶζονται λίθοι ἀρχαῖοι, τάφοι καὶ Μεσσαιωνικὰ οἰκήματα.

ΨΩΡΙΑΡΙ. Τὸ μικρὸν τοῦτο ὄρος κεῖται ΝΔ. τῆς Ἰθώμης, καλεῖται (Ψωριάρι) μὲν διότι κατὰ τοὺς ἀρχαιότερους χρόνους ἐκεῖ ἐτοποθέτουσιν τοὺς ἐκ τῆς νότου ψώρας νοσοῦντας. Καλεῖται δὲ καὶ (Ἑλληνο—Ἐκκλησιά) διότι εἰς τὸ κέντρον σχεδὸν τῆς νοτίου κλιτύος τοῦ ὑπῆρχεν ἀρχαῖος μικρὸς ναός. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους τούτου ὑπῆρχε τεῖχος ἀπλοῦν μὲ περιφέρειαν ἐξακοσίων περίπου πήχεων. ΝΔ. πολὺ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ ὄρους τούτου (Ψωριάρι) κεῖται Ναὸς Βυζαντινός, ὅστις καλεῖται κοινῶς μὲν (Σαμαρίνα), χριστιανικῶς δὲ (Ζωοδόχος Πηγὴ). Ὁ Ναὸς οὗτος κατ' ἀρχαίαν παράδοσιν ἦτο Μονὴ, κτισθεῖσα ὑπὸ τῆς συζύγου, τοῦ Ἀνδρονίκου Αὐτοκράτορος τοῦ Παλαιολόγου, ἥτις ἐκαλεῖτο (Σάντα Μαρίνα) καὶ οὕτως κατ' ἀποκοπὴν του (ντα) καλεῖται Σαμαρίνα.

ΤΑ·Ι ΤΣΑ (βουνὸν). Ἡ κορυφὴ τοῦ βουνοῦ τούτου συνέχεται βορείως μετὰ τοῦ (Ψωριάρι), ἐπὶ τοῦ βουνοῦ τούτου οὐδὲν σημαντικὸν ὑπάρχει. Περί τοῦ βου-

νοῦ τοῦτου, ὡς καὶ περὶ τοῦ ὄρους Εὐχῆς καὶ τοῦ μὲν
κροῦ Ψωριᾶρι τολμῶ νὰ πιστεύσω (μετὰ τοῦ Οἰκονο-
μάκου) ὅτι ταῦτα ἐχρησίμευον ὡς ἰσχυροὶ προμαχῶνες
τῶν ἀρχαίων πόλεων Ἰθώμης καὶ Μεσσήνης, ὡς ἐκ
τῆς λίαν ἐπικαίρου θέσεως περὶ αὐτῶν.

ΕΙΡΑ. Τὸ ὄρος τοῦτο λέγει ὁ Ῥαγκαβῆς Ρ. Α. ὅτι εἶνε τὸ κεντρικώτερον σημεῖον τῶν Νομίων ὁρέων,
καὶ ὅτι οὐχὶ μακρὰν ταύτης ῥεῖ ὁ ποταμὸς Νέδα. Τὸ
φρούριον τῆς ἀρχαίας Εἰρας τὸ τοποθετεῖ ἐπὶ τοῦ Κε-
ραυσίου ὄρους ὅπερ, λέγει, ὅτι εἶνε μέρος τοῦ Λυκαίου
ὄρους τῆς Ἀρκαδίας. Σήμερον τὸ ὄρος τοῦτο καλεῖται
Ἅγιος Ἡλίας καὶ κατὰ τὸν Ῥαγκαβῆν Ρ. Ι. (Τετράγιον) καὶ κ. (Τετράζι). Ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦτου
ὑπῆρχεν ἡ ἀρχαία πόλις Εἰρα, ἐπὶ τῶν ἐρείπων τῆς ὀ-
ποίας σήμερον εὐρίσκεται τὸ χωρίον Κακαλέτρι. Ἐκ
τῶν Ν. ὑπωρείων τοῦ ὄρους τοῦτου κατὰ (τὸν Οἰκο-
νομάκον) ῥεῖ ὁ Ἀμφιτος ποταμὸς (κ. Διδάρι).

ΝΟΜΙΑ. Τὰ ὄρη ταῦτα, ὧν τὸ κεντρικὸν σημεῖον
εἶνε ἡ Εἰρά, κατὰ Ῥαγκαβῆν Ρ. Α., κατὰ τὸν Παυ-
σανίαν κεῖνται δεξιὰ τῆς Λυκοσύρας καὶ χωρίζουν τὴν
Ἀρκαδίαν τῆς Λακωνίας καὶ τῆς Μεσσηνίας. Ταῦτα
εἶνε ὄρη μᾶλλον τῆς Ἀρκαδίας. Ὁλομάσθησαν Νόμια,
ἢ ἐκ τινος νύμφης, Νομίας, τῆς Ἀρκαδίας, ἢ ἐκ τῶν
νομῶν τοῦ Πανός.

ΑΙΓΑΛΕΟΝ. Τὸ ὄρος τοῦτο κατὰ τὸν Στράβωνα
εἶνε κλάδος τοῦ Λυκαίου ὄρους, ὑπὸ τοῦτο, λέγει ὁ
Ῥαγκαβῆς Ρ. Ι., ἔκειτο ἡ πάλαι Μεσσηνιακὴ Πύλος,
τοῦτο σήμερον λέγεται (ἅγιος Νικόλαος ἢ Μάλι).

ΤΗΜΑΘΙΑΣ. Τὸ ὄρος τοῦτο σήμερον λέγεται (Μα-

θίας, Νικόδημο καὶ Λυκόδημο). Κλάδοι τούτου εἶνε τὸ Τομαῖον (Κοντοζώνη) καὶ ὁ Βουφράς (Ταβολάκι), κατὰ τὸν Ραγκαβὴν Ρ. Ι. εἰς τὰς ὑπώρειας τούτου ἔκειτο ἡ ἀρχαία Κορώνη.

Ἀκρωτήρια.

ΑΚΡΙΤΑΣ. Τὸ ἀκρωτήριο τοῦτο κατὰ τὸν Ῥαγκαβὴν Ρ. Ι. ἐλέγετο καὶ Ἀσιναῖον· ἀπέχε τῆς Ἀσίνης (40) στάδια. Πρὸ αὐτοῦ κεῖται ἡ ἔρημος νῆσος Θηγανούσαι, καὶ μετὰ τοῦτο ὁ Φοινικοῦς λιμὴν, ὅστις σήμερον διαταρήσας τὴν Ἑνετικὴν ὀνομασίαν λέγεται (Κάβο Γάλλο). Ὁ Ἀκρίτας κατὰ τὸν Γαζῆν λέγεται (Κάβο δὲ Γάλλο).

ΚΟΡΥΦΑΣΙΟΝ. Τὸ ἀκρωτήριο τοῦτο ἀπέχει τῆς Μεθώνης βορείως ἑκατὸν στάδια. Ἐπὶ τὰ δὲ στάδια ὑπέρθεν τούτου κεῖται, κατὰ τὸν Ῥαγκαβὴν Ρ. Ι., τὸ Αἰγαλεόν.

ΠΛΑΤΑΜΟΔΗΣ. Τὸ Ἀκρωτήριο τοῦτο κεῖται κατὰ τὴν Δ. ἄκραν τῆς Μεσσηνίας· ἀπέχει (120) στάδια τῆς Πύλου καὶ τοῦ Κορυφασίου βορείως. Μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ Ἰχθύος ἀκρωτηρίου τῆς Ἠλείας, εἶνε ὁ Κυπαρίσσιος λεγόμενος, κόλπος. Τὸ ἀκρωτήριο τοῦτο οἱ μὲν Ἑρ. Κούρτ. καὶ ὁ Πλίνιος, καλοῦσι Πλατανώδης, ἐκ τοῦ Πλάτανος, ὁ δὲ Ῥαγκαβὴς Ρ. Ι., καλεῖ Κατάκωλον.

Κόλποι.

ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟΣ. Ὁ κόλπος οὗτος κεῖται μεταξὺ Ταινάρου καὶ Ἀκρίτα. Ὁ Πλίνιος τὸ μὲν νότιον αὐτοῦ

μαῖρος καλεῖ Ἀσιναῖον κόλπον, ἐκ τῆς Ἀσίνης πό-
λεως, τὸ δὲ ἑσπέρειον Κορωναῖον κόλπον, ἐκ τῆς Κορώ-
νης πόλεως. Ὁ Στράβων καλεῖ αὐτὸν Μεσσηνιακὸν καὶ
Ἀσιναῖον κόλπον.

Λιμένας.

Ὁ τῆς ΠΥΛΟΥ. Ὁ λιμὴν οὗτος καλεῖται καὶ λι-
μὴν τοῦ ΝΑΥΑΡΙΝΟΥ. Ἐναντι τοῦ λιμένος τούτου
πρὸς Δ. ἔκειτο ἡ νῆσος Σφακτηρία, ἥτις καὶ τὸν λι-
μένα καθίστα ἄχυρὸν καὶ τὸν εἰσπλουν τῶν πλοίων
στενόν. Ἐκτὸς τοῦ λιμένος τούτου οἱ Ἀθηναῖοι ἐνί-
κησαν ἐν Ναυμαχίᾳ τοὺς Λακεδαιμονίους κατὰ τὰς
ἀρχὰς τοῦ ἐβδόμου ἔτους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέ-
μου. Ὁ λιμὴν οὗτος κατὰ τὸν Θουκυδίδην ἐχρησίμευε
καὶ ὡς ναύσταθμος τῶν Μεσσηνίων. Ὁ λιμὴν οὗτος
εἶνε ἐπίσημος διότι ἐν αὐτῷ τὴν 2 μ. μ. ὥραν τῆς 8
Ἰουλίου τοῦ 1827 ὁ ἡνωμένος στόλος Ἀγγλίας, Γαλ-
λίας καὶ Ῥωσσίας, ἐκυρπόλησαν τὸν ἡνωμένον Ὀθω-
μανο—Αἰγυπτιακὸν στόλον τοῦ Ἰμβραήμ.

Ὁ τῆς ΚΟΡΩΝΗΣ. Ὁ λιμὴν οὗτος μετὰ τινα
χρόνον ἀπέβαλε τὴν πρώτην αὐτοῦ ὀνομασίαν καὶ ἤρ-
ξατο νὰ καλεῖται λιμὴν τῶν Ἀχαιῶν. Πόθεν δὲ ἐπε-
κράτησε νὰ λέγεται τῶν Ἀχαιῶν λιμὴν καὶ οὐχὶ τῆς
Κορώνης, τοῦτο εἶνε ἄγνωστον, σήμερον ὁ λιμὴν οὗτος
καλεῖται λιμὴν τοῦ Πεταλιδίου, ἕνεκα τῆς κωμοπό-
λεως, ἥτις, κατὰ τὸν Ῥαγκαβῆν, P.I. ἔχει ἰδρυθῆ ἐπὶ
τῶν ἐρείπων τῆς ἀρχαίας Κορώνης. Ὁ λιμὴν οὗτος
κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς ἀρχαίας Κορώνης ἦν ὁ κυριώτα-
τος λιμὴν τῆς Μεσσηνίας. Σήμερον εἶνε δεκτικὸς μό-
νον μικρῶν πλοιαρίων.

Ὁ ΦΟΙΝΙΚΟΥΣ. Ὁ λιμὴν οὗτος ἦν μέγας καὶ ἔκειτο μετὰ τὸν Ἀκρίταν ἀκρωτ. πρὸ τοῦ λιμένος τούτου ἔκειντο αἱ νῆσοι Οἰνοῦται. Ὁ λιμὴν οὗτος κατὰ τὸν Ῥαγκαβῆν P.I. διατηρήσας τὴν Ἑνετικὴν ὀνομασίαν καλεῖται ἀκόμη καὶ σήμερον (Κάβο Γάλλο). Περὶ τοῦ λιμένος τούτου ὁ μὲν Πausανίας λέγει ὅτι ἦτο λιμὴν τῆς ἐν Μεσσηνίᾳ πόλεως Κολώνης. Ὁ δὲ Ῥαγκαβῆς P.A. λέγει ὅτι ἦτο πόλις Φοινικοῦς παράλιος μετὰ λιμένος κατὰ τὴν Ἴονικὴν θάλασσαν. Καὶ ὁ Εἰ-νοφῶν γράφων περὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου γρά-φει, σὺν τοῖς ἄλλοις, περὶ Φαρναδάου καὶ Κόνωνος «ἤρμισθη τῆς Κυθηρίας εἰς Φοινικούντα».

Ν ῆ σ ο ι.

ΠΡΩΤΗ. Ἡ νῆσος αὕτη κεῖται κατὰ τὸ Β. τῆς Πύλου. Ἐναντι τῆς νήσου ταύτης ἐπὶ τῆς ἡπείρου σῆ-μερον κεῖνται οἱ Γαργαλιάνοι· κατὰ τὸν Ῥαγκαβῆν P.I. ἡ νῆσος αὕτη εἶχεν εὐρύχωρον καὶ ἀσφαλῆ λιμέ-να. Τοῦτο μαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου κατὰ τὸ ἑβδόμον ἔτος τοῦ ὁποίου ὁ Ἀθηναῖ-κός στόλος ἠύλισθη μίαν νύκτα ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ.

ΣΤΡΟΦΑΔΕΣ. Αἱ δύο αὗται νῆσοι ὁ Στράβων λέγει ὅτι ἀνῆκον τοῖς Κυπαρισσίοις καὶ ἀπέειχον τῆς ἡπείρου (400) στάδια=10 μίλια Γεωγραφικά. Ὁ Πλίνιος λέ-γει ὅτι ἀπέειχον τῆς Ζακύνθου ΝΑ. 280 στάδια=7 μίλια Γεωγραφικά=35 μίλια Ρωμ. Ὁ Βιργίλιος ὀ-νομάζει αὐτάς νήσους τοῦ μεγάλου Ἴονίου καὶ λέγει ὅτι ἐνέμοντο αὐτάς αἱ Ἀρπεται. Ὁ δὲ Ἀπολλώνιος λέγει ὅτι αὗται ἐκαλοῦντο πρότερον Πλωταί.

ΠΕΦΝΟΣ. Ἡ νῆσος αὕτη ἦτο μικρὰ καὶ ἔκειτο πρὸ

εἰς ὁμωνύμου πόλεως Πέφνου. Εἰς τὴν νῆσον ταύτην, λέγουσιν οἱ Θαλαμᾶται (οἱ κάτοικοι τῶν Θαλαμῶν) κατὰ τὸν Παυσανίαν, ὅτι ἐγεννήθησαν οἱ Διόσκουροι. Δὲν ἀνετράφησαν ὁμοῦ ἐν αὐτῇ, ἀλλ' εἰς Πέλλαναν, ὅπου ἔφερε τούτους ὁ Ἑρμῆς. Ἐν τῇ νήτῳ ταύτῃ (Πέφνῳ) ὑπῆρχον καὶ τὰ χαλκὰ ἀγάλματα τῶν Διοσκούρων, ποδιαῖα τὸ μέγεθος καὶ ἐν ὑπαίθρῳ. Ἐταῦθα λέγει ὁ Παυσανίας, οἱ μύρμηκες ἔχουσι λευκότερον χρῶμα τοῦ συνήθους χρώματος τῶν μυρμηκῶν, ὅπερ καλεῖθαῦμα.

ΟΙΝΟΥΣΑΙ. Οὕτω καλοῦνται αἱ νῆσοι (πρῶτη Σφακτηρία καὶ Θηγανοῦσαι) κοινῶς δὲ λέγονται καὶ Σαπιέντζιαι—Σαπιέντσα δὲ λέγεται ἡ (Σφακτηρία) ἐξ ἧς ἐκλήθησαν καὶ αἱ ἄλλαι.

ΣΦΑΚΤΗΡΙΑ. Ἡ νήσος αὕτη ἔκειτο πρὸ τοῦ λιμένος τῆς Πύλου πρὸς Δ. ἦτο δρυμώδης, ἔρημος καὶ ἀπάτητος. Τὸ μέγεθος τῆς ἦτο περίπου (15) σταδίων. Εἰς τὴν νῆσον ταύτην κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐβδόμου ἔτους τοῦ Πελοπον. πολέμου, οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν τοὺς Λακεδαιμονίους. Πρὸς ἀνάμνησιν δὲ τῆς ἐπισήμου ἐκείνης μάχης οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέθηκαν χαλκὸν ἀγαλμα Νίκης εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηναίων ἦτο ἀξία ἀγάλματος Νίκης, ἡ τῆς Σφακτηρίας αὕτη μάχη, διότι ὡς ὑπεσχέθη, ὁ, τῶν Ἀθηναίων Δημαγωγὸς, Κλέων, πρὶν ἢ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ 420 Λακεδαιμονίων, ὅτι θὰ ἐνίκα καὶ θὰ ἔφερε τούτους ζῶντας ἐν Ἀθήναις ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν, οὕτω καὶ ἐγένετο παραδόξως—Ὀνομάσθη λοιπὸν ἡ νήσος αὕτη Σφακτηρία (ἢ Σφαγία) ἕνεκα τῆς σφαγῆς τῶν (300) Λακεδαιμονίων ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Κα-

λείται δὲ καὶ Σαπιέντσα. Τὴν ὀνομασίαν ταύτην, ἥ-
τις εἶνε Ἰταλικὴ ἔλαβεν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἑνε-
τῶν. Ὁ Ραγκαβῆς Ρ. Ι. λέγει ὅτι εἰς τὴν, ἐν Σφα-
κτηρίᾳ, κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων νίκην τῶν Ἀθη-
ναίων, συνετέλεσαν καὶ οἱ Μεσσήνιοι, οἵτινες καὶ συν-
επολέμησαν μετὰ τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῶν Λακεδαι-
μονίων. Οἱ Μεσσήνιοι ἐκ τῶν λαφύρων τῆς μάχης ἐ-
κείνης, λέγει ὁ Ῥαγκαβῆς Ρ. Ι. κατεσκεύασαν τὸ
μέχρι σήμερον ἐν Ὀλυμπίᾳ σωζόμενον ἀγάλμα τῆς
Νίκης. Περὶ τούτου ὁμοῦς τοῦ ἀγάλματος ὁ Πausa-
νίας, λέγει ὅτι, οἱ Μεσσήνιοι κατεσκεύασαν αὐτὸ ἐκ
τῶν λαφύρων τοῦ κατὰ τῶν Ἀκαρνάνων καὶ τῶν
Οἰνιάδων πολέμου τῶν Μεσσηνίων. Ὁ Ῥαγκαβῆς
λέγει ὅτι, ἡ γνώμη τοῦ Πausανίου δὲν εἶνε ὀρθή καὶ
τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι δὲν ἐπέγραψαν οἱ
Μεσσήνιοι ἐπὶ τοῦ ἀγάλματος τούτου τὸ ὄνομα τοῦ
πολεμίου των, διότι ἐφοβοῦντο εἰσέτι τοῦ Λακεδαι-
μονίου.

Ποταμοὶ

ΝΕΕΑ. Ὁ ποταμὸς οὗτος ρεεῖ ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς
δυτμὰς διὰ τοῦ βορείου τῆς Μεσσηνίας καὶ χύνεται
εἰς τὸ Ἴόνιον πέλαγος. Χωρίζει δὲ τὴν Μεσσηνίαν
τῆς Ἀρχαδίας καὶ τῆς Ἠλείας. Τὸ ὄνομα ὁ ποτα-
μὸς οὗτος ἔλαβεν ἐκ τῆς Νύμφης Νέδας, ἥτις μετὰ
τῆς Νύμφης Ἰθώμης ἔλουσαν καὶ ἀνέθρεψαν τὸν Δία
εἰς τὴν Ἰθώμην. (Pausanias). Κατὰ τὸν Ραγκαβῆν
Ρ. Ι. ὁμοῦς ὁ μῦθος περὶ τῆς Νύμφης ταύτης Νέδας
ἔχει οὕτως. Ὅτε ἡ Ρέα ἐγέννησε τὸν Δία ἔχου-
σα ἀνάγκην νύπτρων, ἀνώρρυξεν αὕτη τὴν πηγὴν τῆς
Νέδας (ποταμοῦ) ἐπὶ τοῦ Λυκαίου. Ὁ ποταμὸς οὗτος
πηγάζει ἐκ τοῦ Κεραυσίου ὄρους ὅπερ εἶνε συνέχεια

τοῦ Ἀρκαδικοῦ ἔρους Λυκαίου. (Σήμερον ὁ ποταμὸς οὗτος καλεῖται καὶ (Μπουζι).

ΒΑΛΥΡΑ. Ὁ ποταμὸς οὗτος ῥέων διὰ τοῦ Στε-
νυκληρικοῦ πεδίου καὶ σχηματιζόμενος ἐκ τῆς ἐνώ-
σεως τῶν ποταμῶν Λευκασίας, Ἀμφίτου, Χαράδρου
καὶ Σφενταμοῦ, χύνεται εἰς τὸν Πάμισσον· κεῖται,
κατὰ τὸν Πausanίαν, 30 στάδια μακρὰν τῶν, πρὸς
τὴν Μεγαλόπολιν, πυλῶν τῆς Ἰθώμης. Ὡνομάσθη
«Βαλύρα» ὁ ποταμὸς οὗτος διότι, κατὰ τὸν Pausa-
νίαν, διαβαίνων τοῦτον ὁ ὑπὸ τῶν Μουσῶν τυφλωθεὶς
ἐν τῷ Δωρίῳ μουσικὸς Θράξ, Θάμυρις ἔχασε τὴν λύραν
του. Ὁ Γαζῆς καλεῖ τοῦτον (Βάβυρον). Ὁ Δήμιτσας
καλεῖ τοῦτον (Βασιλικὸ καὶ Μαυροζούμενα). Ὁ Οἰκο-
νομάκος καλεῖ τοῦτον (Σφενταμόν). Σήμερον ὁ ποτα-
μὸς οὗτος λέγεται κ. (Μαυροζούμενα). Τὸ ὄνομα τοῦτο,
κατὰ τὸν Οἰκονομάκον, ἔλαβεν ὁ ποταμὸς οὗτος, ὅστις
κατ' αὐτὸν ἐκαλεῖτο πρῶτον Σφενταμός, δεύτερον Βα-
λύρα, καὶ τελευταίως Μαυροζούμενα, ἐκ τινος Μεσ-
σηνίας γυναικὸς ἄρχοντός τινος Μεσσηνίου, κατὰ τοὺς
ἀρχαίους χρόνους τῆς Μεσσηνίας, ὅστις ἐκτίσεν καὶ τὴν
ὑπάρχουσαν ἀρχαίαν γέφυραν, τοῦ ποταμοῦ τούτου, ἧς
αἱ ἐννέα στοαὶ στηρίζονται ἐπὶ ἀρχαίων τετραγωνικῶν
λίθων ὁμοίων τῶν τοῦ τείχους τῆς ἀρχαίας Μεσσηνίας.
Βασιλικὸ καλεῖ τοῦτον ὁ Δήμιτσας, ἐνεκα τῆς
Λευκασίας ἣτις χύνεται εἰς αὐτὸν καὶ ἣτις κα-
λεῖται κ. Βασιλικό. Σφενταμόν δὲ καλεῖ τοῦτον
ὁ Οἰκονομάκος ἐνεκα τοῦ εἰς αὐτὴν χυνομένου
Σφενταμοῦ, ὅστις ἄρχεται Β Δ τοῦ σημερινοῦ χω-
ρίου Κεφαλληνοῦ (τῆς Ἰθώμης) καὶ χύνεται νοτ.
τῆς ἀρχαίας γιφύρας (Μαυροζουμένης), ὅπου ἐνοῦται
μετὰ τοῦ Λευκασίου καὶ Ἀμφίτου ΝΑ. τοῦ σημερινοῦ

χωρίου Νεοχωρί. Βαλύρα ἢ Βελύρα, ἔνεκα τοῦ ποταμοῦ τούτου, καλεῖται καὶ ὁλόκληρον τὸ μέρος τὸ μεταξύ Κεφαλληνοῦ, Ζερμπισία καὶ Νεοχωρίου. Δεξιὰ τῆς πρώτης στοᾶς τῆς γειφύρας τῆς πρὸς τὸ χωρίον (Νεοχωρί) διακλαδώσεως ὑπάρχει ἡ κάτωθι ἐπιγραφή, ἣτις δηλοῖ μεταγενεστέραν ἐπιδιόρθωσιν δι' ἐξόδων, τινός (Σούμπαση) ἐπιτηρητοῦ ἐπὶ Τουρκοκρατίας.

ΕΚΠΕΡΕΟΘΗ ΤΟΛΗΟΦΙΡΙ
ΤΗΣ ΜΑΥΡΟΖΟΥΜΕΝΗΣ
ΔΙΕΞΟΔΟΝ ΕΜΟΥ ΣΙΛΙΝ
ΣΟΥΜΠΑΣΙ ΚΡΡΡΙΤΕΝΟΥ ΟΙΓ

ΛΕΥΚΑΣΙΑ. Ὁ ποταμὸς αὗτος εἶνε εὐείρρους καὶ πλατύς. Σχηματίζεται ἐκ πολλῶν βράχων, ἐκ τῶν, κατὰ τὸ δάσος τῆς Κούκλας, λόφων, κατέρχεται διὰ τοῦ Στενυκληρικοῦ πεδίου καὶ χύνεται εἰς τὴν Βαλύραν. Σήμερον ὁ ποταμὸς αὗτος λέγεται κ. (Ἐάστερο ἢ Βασιλικός).

ΑΜΦΙΤΟΣ. Ὁ ποταμὸς αὗτος πηγάζει εἰς τῶν Ν. ὑπαρειῶν τοῦ Τετραγίου ὄρους (Εἴρας), ῥέει διὰ τοῦ Στενυκληρικοῦ πεδίου καὶ χύνεται ὡς καὶ ἡ Λευκασία εἰς τὴν Βαλύραν. Ὁ ποταμὸς αὗτος σχηματίζεται κυρίως ἐκ τῶν χειμάρρων τοῦ Ἀγριλοβούνου καὶ Διαβολιταίου χωρίου Ἀνδανίας ἐκ τῆς Πηγῆς, Διδάρι, κειμένης ΝΑ. τοῦ σημερινοῦ χωρίου Κωνσταντίνων τῆς Ἀνδανίας, καὶ ἐκ τοῦ Χαράδρου ποταμοῦ. Σήμερον ὁ Ἀμφίτος λέγεται κ. (Διδάρι).

ΧΑΡΑΔΡΟΣ. Ὁ ποταμὸς αὗτος πηγάζει ἐκ τῆς βουνοτειρᾶς τῆς καλουμένης (Μακρῷ—Πλάγι). πλησίον τοῦ σημερινοῦ χωρίου τῆς Λυκοσούρας (Χράναις

ἡ Κράνων) διέρχεται διὰ τοῦ Στενυληρικοῦ πεδίου, καὶ ἐνούμενος, πρὸ τῆς γεφύρας τῆς Μαυροζουμένης, μετὰ τοῦ Ἀμφίτου, χύνεται εἰς τὴν Βαλύραν. Ὁ ποταμὸς οὗτος, κατὰ τὸν Πausανίαν, ἔρρεε παρὰ τὸ Καρνάσιον ἄλσος καὶ ἐχώριζε τὴν Ἀνδανίαν τῆς Οἰχαλίας. Τοῦ ποταμοῦ τούτου ἡ Ἀνδανία ἀπέχει κατὰ τὸν Πausανίαν ὀκτὼ στάδια πρὸς τ' ἀριστερά. Σήμερον ὁ ποταμὸς οὗτος εἶνε χεῖμαρρος καὶ καλεῖται (Τζαμῆς).

Ὁ ποταμὸς οὗτος καλεῖται σήμερον Τζαμῆς, ἕνεκα Ὀθωμανικοῦ τινος Τζαμίου, ὅπερ ὑπῆρχε κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὁχθὴν τούτου. Ἐρείπια τοῦ Ὀθωμανικοῦ τούτου Τζαμίου σώζονται καὶ σήμερον, ὀλίγον Ν. Α. τοῦ σημερινοῦ μικροῦ Ναοῦ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, κειμένης ἐπίσης ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὁχθῆς τοῦ Χαράδρου, καὶ σχεδὸν ἑναντί τοῦ, ὀλίγον ἐκείθεν τῆς δεξιᾶς ὁχθῆς τοῦ Χαράδρου, ἀνακαλυφθέντος κατὰ τὸ 1900—1, Μωσαϊκόν. Σήμερον Τζαμί, καλεῖται, ἕνεκα τοῦ Ὀθωμανικοῦ Τζαμίου, καὶ ὁ νέος συνεισισμὸς ὅστις ὑπάρχει ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὁχθῆς τοῦ Χαράδρου. Ὅποιά τφόντι, τῆς φύσεως εἰρωνία! ὦ μὲ πόσῃν μαθηματικὴν ἀκρίβειαν οἱ χρόνοι ἀντιγράφουσιν ἀλλήλους! Ὅ, τι χθὲς ἔλαμπε σήμερον σβύνει καὶ ὅ, τι χθὲς ἦτο μέγα σήμερον εἶνε μικρὸν ἢ ἀφανὲς ἢ καὶ τανάπαλιν! Ἡ μυθολογικὴ λατρεία τῶν Καθεύρων, τῶν Κουρητῶν, καὶ τῶν Διοσκούρων, καὶ τὰ ὄργια τῶν Μεγάλων Θεῶν (Δῆμητρ. καὶ Περσεφ.) ἡ ἐπὶ αἰῶνας ὀλοκλήρους δεσπώτατα τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου ἐν Ἀνδανίᾳ καὶ ἐν Οἰχαλίᾳ, ἐξαφανίζεται εἰς τὴν τροχίαν τοῦ χρόνου, καὶ τὰς φιλοσοφικὰς θεωρίας τοῦ Πυθαγόρου καὶ τῆς Λοιπῆς ἐκείνου

χορείας διαδέχεται ὁ Χριστιανισμὸς !! Ἐκεῖ ὅπου ἐλατρεῦντό ποτε καὶ ἐγείροντο τὰ ἀγάλματα τῶν Μεγάλων Θεῶν, ἴστανται σήμερον οἱ Χριστιανικοὶ Ναοὶ καὶ αἱ ἱερὰ εἰκόνες τῶν Ἀγίων ! Καὶ ἐκεῖ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν Χριστιανικῶν Ναῶν ὅπου ὑψοῦντο τὸ πάλαι, ὑπερύψηλα τὰ Τζαμιά καὶ ἡ Ἡμισέληνος τοῦ Μωάμεθ, ἐγείρεται καὶ πάλιν ὁ Ναὸς τοῦ Παντεκράτορος καὶ νικᾷ ὁ σταυρὸς τοῦ Θεανθρώπου.

ΚΟΙΟΣ. Ὁ μικρὸς οὗτος ποταμὸς διέτεμνε τὴν ἐξ Ἀνδανίας εἰς Κυπαρισσίαν ὁδὸν καὶ ἔρρεε μεταξὺ τῶν πόλεων Πολίχνης καὶ Κυπαρισσίας. Κατὰ τὸν Γαζην ὁ ποταμὸς οὗτος, ὡς καὶ ὁ τῆς Ἡλέκτρας, (οὗς οὗτος καλεῖ Κῶν καὶ Ἐλέκτραν) χύνεται εἰς τὸν Σέλαν ποταμὸν. Ὁ ποταμὸς οὗτος ὠνομάσθη Κοῖος ἢ ἐκ τοῦ Κοίου, πατρὸς τῆς Λητοῦς (Ῥαγκαβῆς P.I.), ἢ ἐκ τινος ἐπιχωρίου Μεισσηνίου ἥρωος. (Παυσανίας).

ΗΛΕΚΤΡΑ. Καὶ ὁ ποταμὸς αὐτὸς ἦν μικρὸς. Διέτεμνε καὶ οὗτος τὴν ἐξ Ἀνδανίας εἰς Κυπαρισσίαν ὁδὸν, ἔρρεε μεταξὺ τῶν πόλεων Πολίχνης καὶ Κυπαρισσίας καὶ ἐχύνετο εἰς τὸν Σέλαν. ὠνομάσθη καὶ οὗτος Ἡλέκτρα ἢ ἐκ τῆς Ἡλέκτρας τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἀτλαντος ἢ ἐξ ἥρωός τινος ἐπιχωρίου Μεισσηνίου. Σήμερον οἱ δύο οὗτοι ποταμοὶ (Κοῖος καὶ Ἡλέκτρα) λέγονται, κατὰ τὸν Ῥαγκαβὴν P.I. ποτάμι τοῦ Δερβενίου τῆς Κόκλας.

ΣΕΛΑΣ. Μικρὸς ποταμὸς ῥέων ἐξ ἀνατ. πρὸς δυσμὰς, κατὰ τὸν Πτολεμαῖον χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν κατὰ τὴν νῆσον Πρώτην. Πειθανδὸς ὁμοῦς λέγει ὁ Ῥαγκαβῆς P.I., ὅτι ὁ μικρὸς οὗτος ποταμὸς ἡνοῦτο